

Aktuelt

Hvem læser DOFT?

For redaktionen af Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift var resultaterne af DOFs store medlemsundersøgelse særlig opmuntrende. Vi har i mange år fået at vide, at det kun er en lille »eksklusiv« del af foreningens medlemmer, der læser bladet, og der har flere gange været stillet forslag om enten helt at standse udgivelsen eller at skære bladet yderligere ned, subsidiært at lade interesserede medlemmer abonnere særskilt på DOFT.

I de år, denne diskussion har været ført i repræsentantskabet m.v., er der dog kommet en stadig større forståelse og interesse for DOFT. Mange har indset, at dette tidsskrift er en væsentlig del af vores image som videnskabeligt kvalificeret organisation, hvis synspunkter i faglig og fredningspolitisk sammenhæng må tillægges stor vægt. Det er i dette blad resultaterne af vore mange gruppers arbejde publiceres i en fagligt forsvarlig form, og hvor ændringer i og trusler mod vores fuglefauna dokumenteres. Det er således i DOFT, den seriøse amatør såvel som fagornitologen kan følge med i, hvad der sker indenfor fugleforskningen i Danmark. DOFT er helt enkelt uundværligt. Såfremt foreningen ikke længere ville udgive det, måtte en ny gruppe mennesker straks gå i gang med udgivelsen af et tilsvarende blad. Og foreningen ville ikke længere kunne fremstå som en seriøst arbejdende faglig organisation.

Nu har medlemsundersøgelsen fejlet hovedparten af denne diskussion til side ved at dokumentere, at DOFT læses af en meget stor del af foreningens medlemmer. 500 tilfældigt udvalgte medlemmer fik sidste efterår tilsendt et spørgeskema med en lang række spørgsmål vedrørende foreningen (se *Fugle* 1985 nr 5, side 26). Ialt 406 returnerede skemaet i udfyldt stand, og blandt disse tilkendegav 81%, at de læser i DOFT. 29% tilkendegav, at DOFT er blandt de vigtigste årsager til medlemskabet af foreningen. Dette overgås kun af fuglebeskyttelsesarbejdet (76%) og *Fugle* (51%), og er f.eks. mere end interessen for møder og ekskursioner (23%). Ikke uventet viste det sig i øvrigt, at interessen for tidsskriftet stiger stærkt med medlemmernes alder og hvor længe, man har været medlem af foreningen. DOFTs status som vigtig for medlemmerne stiger således fra 12% blandt medlemmer under 18 år til 42% blandt dem over 67.

Medlemmernes »stofvalg« varierer selvfølgelig betydeligt med »videnskabeligheden« af artiklerne. Mest læste er aktuelt-artikler og mindre meddelelser (alle og »nogle« læses af henholdsvis 34% og 47% af medlem-

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

80. ÅRGANG

1986 NR 1-2

merne), boganmeldelser (27% og 44%) og dansksprogede afhandlinger (23% og 58%), medens engelsksprogede afhandlinger læses af 41% af medlemmerne (henholdsvis 6% og 35% læser alle og »nogle«). Sidstnævnte tal er særlig overraskende, især i betragtning af, at ubesvarede spørgsmål i disse beregninger indgår som negative besvarelser.

Der blev også spurgt, hvorvidt medlemmerne var interesserede i at modtage tidsskriftet, såfremt dette blev gjort frivilligt. Hertil svarede 77% ja, og hele 56% var så interesserede, at de var villige til at betale 20-30 kr. ekstra om året for at få det. Gad vide, hvor mange andre af foreningens aktiviteter så mange er villige til at betale ekstra for?

Hans Meltofte

Nyt DOF-projekt: Skudtællinger

I diskussioner om jagten ved vore kyster og vådområder i almindelighed står påstand ofte mod påstand, når DOF mener, at jagten er alt for intensiv, at der skydes og anskydes for mange fugle og at fuglene fordrives fra store raste- og fourageringsområder i jagtsæsonen. Kun fra Værnengene i Vestjylland og fra nogle få andre lokaliteter har vi haft stikprøveundersøgelser over skudintensitet m.v., og de tusinder af skud, der kan tælles på en enkelt morgen ved jagtstarten i disse områder, afvises fra jægerside som helt atypiske for den danske kystfuglejagt.

DOF bad derfor for nogle år siden Vildtbiologisk Station om at foretage en kortlægning og overvågning af vandfuglejagten i Danmark. Et sådant program foreslog vi skulle bestå af skudtællinger på en lang række lokaliteter – fordelt i løbet af jagtsæsonen, i løbet af ugen og i løbet af døgnet, samt under forskellige vejrforhold. Herunder antal jægere og deres fordeling på land, i pramme og i motorbåde. Dernæst skudeffektiviteten (nedlagte og anskudte fugle pr skud) ved forskellige typer af jagt, tid på døgnet (f.eks. under tasmørkejagt) og vejrforhold. Og sidst men ikke mindst forstyrrelsernes betydning for fuglenes raste- og fourageringsmuligheder samt flugtafstande ved forskellige jagtformer (tasmørkejagt kontra motorbådsjagt o.s.v.).

Sådanne undersøgelser har været foretaget i et halvt århundrede i Nordamerika, og resultaterne danner grundlaget for den langt mere velregulerede vandfuglejagt, som foregår i U.S.A. og Canada. Europæiske vildtbiologer er derimod stort set vejet uden om undersøgelser, der på nogen måde kunne udlægges som jagtkritiske og dermed true det traditionelt nære forhold, der er mellem jægere og vildtbiologer i de fleste europæiske lande.

Vildtbiologisk Station har endnu ikke villet starte en sådan kortlægning og overvågning, på trods af at manglende viden om de nævnte forhold var et åben-

lyst problem under tilblivelsen af den nye jagtlov. Nu har stationen imidlertid taget nogle af problemerne op i sine undersøgelser i Vadehavet samt i to nye undersøgelsesområder ved Ulfshale/Nyord og i Nibe Bredning, hvor man vil se på samspillet mellem jægere og fugle med henblik på reservatoprettelser.

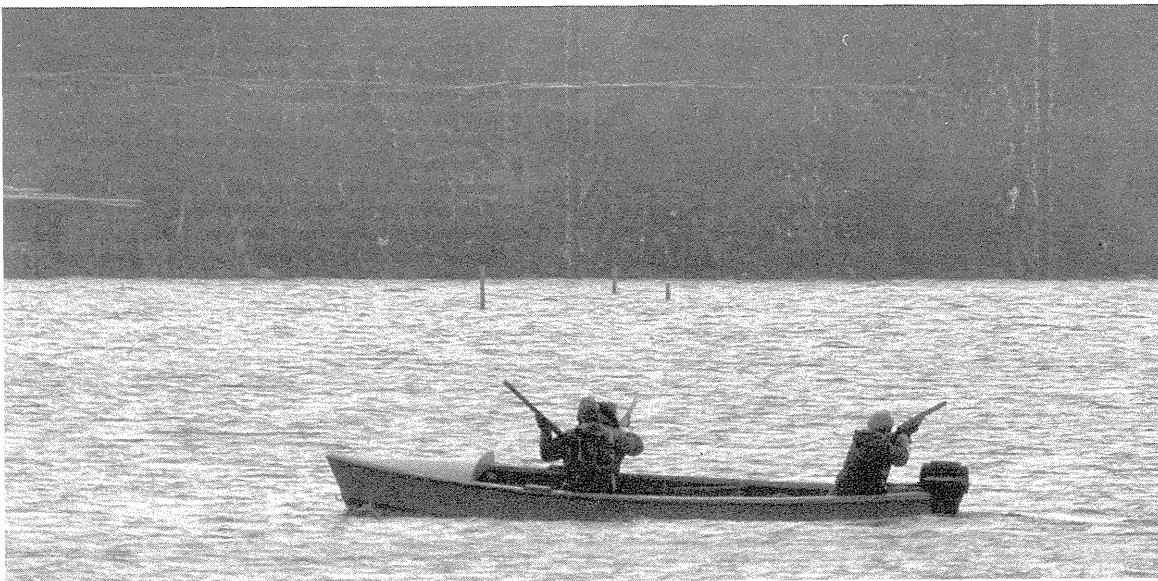
I DOF har vi ikke kapacitet til at lave sådanne intensive undersøgelser, og jægerne ville sandsynligvis alligevel ikke tro på resultaterne. Det er derfor meget glædeligt, at Vildtbiologisk Station starter undersøgelser i disse udvalgte områder, men den brede kortlægning og overvågning mangler altså stadig.

DOFs projekt

Derfor har DOFs frednings- og jagtudvalg besluttet at gennemføre en ekstensiv kortlægning og overvågning af jagtintensiteten i en række udvalgte kystområder fordelt over hele landet. I hvert amt har vi udvalgt et antal lokaliteter, hvor der erfaringsmæssigt foregår intensiv kystfuglejagt, og disse lokaliteter søges dækket efter et standardiseret program på fem tællinger hvert efterår. En amtskoordinator i hvert amt har fundet interesserede tællere, og allerede i efteråret 1985 lykkedes det at få tællinger fra 21 lokaliteter. Der skulle tælles fra to timer før til to timer efter solopgang den 1. september (svømmeande-, måge- og vadefuglejagts start) og den 1. oktober (dykande- og motorbådsjagts start), samt fra to timer før til to timer efter solnedgang en weekendaften i september, oktober og november.

For hver lokalitet udvalgte det største antal skud indenfor en time som det mest reelle mål for skudintensiteten under den pågældende tælling. Hvor stort et område, der kan høres skud fra under en tælling, varierer formentlig betydeligt med vejrforholdene, især vinden, men en optælling af alle skud hørt af én person fra et bestemt punkt, må alligevel antages at give et vist mål for jagtintensiteten i det pågældende

Foto: Erik Thomsen, Biofoto.

område, især når vi får indsamlet et større materiale i løbet af en årrække. Gennemsnittet for de fem tællinger i 1985 var 482 skud pr time den 1. september (16 lokaliteter), 43 skud pr time for en weekendaften i september (13), 295 skud pr time den 1. oktober (17) samt henholdsvis 90 og 27 skud pr time for weekendaftener i oktober (16) og november (10).

1000 skud på én time

Myten om, at det kun er på Værnengene i Vestjylland, der kan tælles op til 1000 skud på en enkelt time, kan allerede afvises efter dette første års tællinger. 500-1000 skud på en time er konstateret i de fleste amter, og selv når tallene præsenteres som gennemsnit for flere lokaliteter i hvert amt, ses der at være lokaliteter med meget intensiv jagt i næsten alle amter (Fig. 1). De to premieredage viser selvfølgelig de største skudintensiteter, men på weekendaftener registreredes mange steder 100-300 skud på en time.

I Fig. 2 er 14.661 og 9.855 skud henholdsvis på 16 lokaliteter den 1. september og på 17 lokaliteter den 1. oktober fordelt på fem-minuttersperioder fra to timer før til to timer efter solopgang. Jagt på trækkende svømmefugle er tilladt halvanden time før solopgang, og det ses, at der den 1. september kun blev affyret relativt få (ialt 41) ulovlige skud op til to timer før solopgang. Tusmørkejagten kulminerede meget markant umiddelbart før det blev lyst, og skydningen tog så noget af i løbet af morgenen.

Den 1. oktober var tusmørkejagten ikke nær så markant, idet mange jægere da sikkert var på dykdejagt i motorbåd. Denne jagt må ikke begynde før solopgang, men det stigende antal skud før solopgang, d.v.s. efter andetrækkets kulmination, tyder stærkt på, at jægerne startede så snart det blev lyst. Typisk for

motorbådsjagt fortsatte skydningen næsten uændret i flere timer efter solopgang. Med i vurderingen hører, at den 1. oktober var en tirsdag medens den 1. september var en søndag.

DOF foreslog i sin tid, at tusmørkejagten skulle afkortes til en time før solopgang og en time efter solnedgang, fordi det må antages, at et uforholdsmæssigt stort antal skudte og anskudte fugle går tabt, når det er hvad almindelige mennesker forstår ved bulder rævende mørkt. Af dette første års resultater fremgår, at kun 10% af skuddene under tusmørkejagten den 1. september faldt tidligere end en time før solopgang, og at det var endnu mindre ved langt de fleste andre tællinger. Det ville altså have betydet meget lidt for jægerne at have givet os denne indrømmelse. Der blev dog kortet en halv time af aftenjagten i november, hvilket ikke synes at være gået op for jægerne, idet der på ti lokaliteter i denne måned blev talt 67 ulovlige skud indtil 1 time og 35 minutter efter solnedgang.

Langsigtet projekt

Lad mig her understrege, at denne undersøgelse ikke skal bruges til en genoptaget kampagne mod jægerne. Det kan f.eks. ikke forarge undertegnede alvorligt, at motorbådsjagten den 1. oktober begyndte så snart det blev lyst, og ikke ved solopgang en halv time senere. Det gør næppe den store forskel for fuglene. Vi håber derimod ved hjælp af disse tællinger at fremskaffe et datamateriale, som er helt nødvendigt ved vurderingerne af jagtens betydning for vore vandfugles trivsel. Foruden de nævnte oplysninger håber vi med årene at kunne dokumentere eventuelle ændringer i jagtintensiteten ved vore kyster. Ligesom ved småfuglegruppens punkttællinger vil vi i løbet af en årrække kunne udarbejde »indexer« for ændringer i jagtintensiteten.

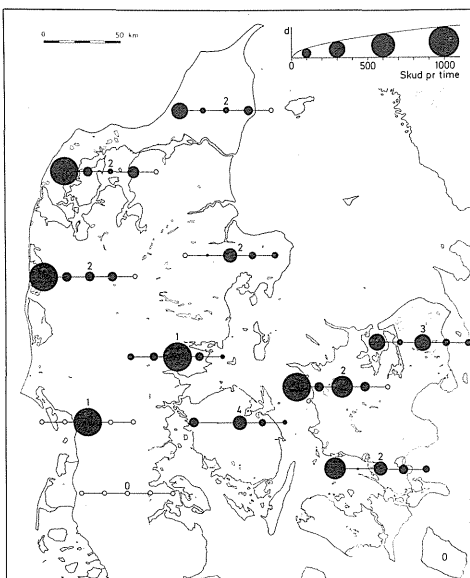

Fig. 1. Fordelingen af jagtintensiteten på udvalgte lokaliteter og i løbet af sæsonen. Prikkerne angiver for hvert amt gennemsnittet af det maksimale antal skud gistreret på en time på hver lokalitet under de fem tællinger i løbet af sæsonen. 1. september er længst til venstre, derefter en weekendaften i september, 1. oktober i midten, og weekendaftener i henholdsvis oktober og november til højre. En åben cirkel angiver, at der ikke er talt på det pågældende tidspunkt. Signaturerne er anbragt tilfældigt i hvert amt, og tallene angiver antallet af lokaliteter i amtet, hvorfra der foretages optællinger.

hooting intensity on selected sites in Denmark distributed on counties and time in the season. Dots denote the average of the maximum number of shots recorded within one hour in each county during five counts in the open season. The start of the open season for dabbling ducks, gulls and waders on 1 September is to the left. Then follows a weekend evening/night in September; the start of the open season for diving ducks and motor boat hunting on 1 October is in the middle, and weekend evening/night in October and November, respectively, to the right. Open signatures denote that no counts have been made. Also shown are the number of selected sites within each county.

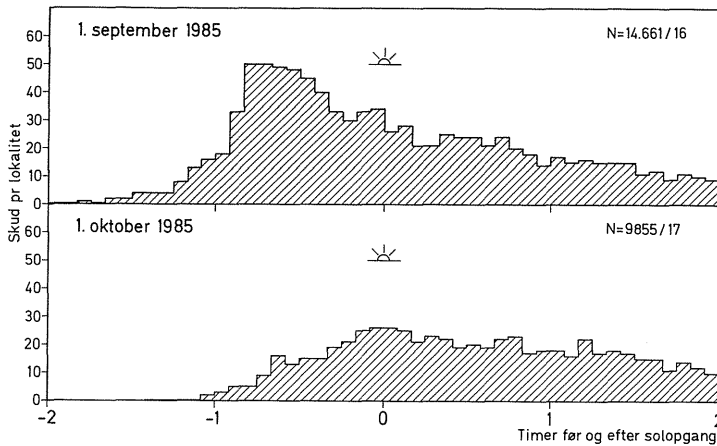

Fig. 2. Fordelingen af skud fra to timer før til to timer efter solopgang den 1. september og 1. oktober vist som gennemsnit pr fem-minutters-periode for alle dækkede lokaliteter. N angiver det totale antal registrerede skud og antallet af dækkede lokaliteter.

The distribution of shots from two hours before sunrise to two hours after on 1 September and 1 October, respectively. Numbers of shots recorded per five-minute period are given as average for all covered sites. N denotes the total number of recorded shots and the number of covered sites. Dawn (and dusk) flight shooting is allowed one and a half hour before sunrise (and after sunset). Note that the dawn flight shooting on 1 September peaked with 10 shots per minute from site two to three quarters of an hour before sunrise, while the motor boat hunting for diving ducks (and Coots) on 1 October peaked around sunrise and continued intensively during the following hours.

Hvad kommer det f.eks. til at betyde, at jægerne fra i år skal bruge stålhagl i alle vore Ramsar-områder, og hvilken effekt får det, at motorbådsjagten indenfor de nærmeste år udelukkes fra fjorde og andre lukkede farvande? Såfremt Vildtbiologisk Station eller vi havde påbegyndt sådanne tællinger for ti år siden, kunne vi nu have dokumenteret den enorme øgning af jagtintensiteten, som bl.a. arbejdsløsheden har medført.

Også i relation til kommende overvejelser omkring vildtreservatoprettelser vil det være helt afgørende at kunne dokumentere jagtintensiteten i de enkelte områder. De steder, hvor der er mest intensiv jagt, er klart nok også de steder, der er flest fugle (ved jagtstarten) og dermed flest konflikter med hensynet til fuglene. Ved at sammenligne udviklingen i jagtintensiteten i løbet af efteråret mellem områder med og uden et reservat i nærheden vil vi også kunne se, om ikke vores gamle påstand om, at reservaterne også er til fordel for jægerne, er korrekt. Uden passende reservater bliver fuglene nemlig jaget bort fra områderne og der bliver derfor ikke meget at skyde på senere på året. Kun yderligere tællinger vil kunne besvare disse spørgsmål, og vi er stærkt interesserede i flere tællere til projektet. Se annonceringen herom i *Fugle* 3, 1986. Af hensyn til undersøgelsesernes fortsættelse og tællernes sikkerhed oplyses hverken lokaliteternes placering eller navnene på tællerne.

Amtskoordinatorene og de mange tællere takkes for deres indsats og Fredningsstyrelsen takkes for udlån af materiale fra feltstationerne.

Summary: Monitoring coastal shooting in Denmark

In 1985 the conservation committee of the Danish Ornithological Society initiated a monitoring programme for waterfowl hunting in Denmark. A number of sites known for intensive waterfowl hunting was selected, and counts were made five times during the open season. On the opening day for shooting of dabbling ducks, gulls and waders on 1 September and on the opening day for shooting of diving ducks and for motor boat hunting on 1 October counts covered the period from two hours before to two hours after sunrise. On weekend evenings/nights in September, October and November, respectively, counts took place from two hours before to two hours after sunset.

A few preliminary results are presented in Figs 1 and 2. It appears that shooting intensities of up to 500-1000 shots within one hour were recorded on the première mornings in most parts of the country, while shooting intensities of up to 100-300 shots within one hour were recorded on weekend nights. Means for the »maximum hour« (all sites) from the five counts were 482 (16 sites), 43 (13), 295 (17), 90 (16), and 27 (10), respectively.

During the years to come we hope to be able to establish a kind of »shooting intensity index« for waterfowl hunting in Denmark, and to throw light upon a number of other questions concerning intensive shooting along Danish coasts.

Hans Meltofte
Frednings- og jagtudvalget

Overvintrende Løvsangere i Kenya. Konkurrerer de med de lokale sangere?

Tænk på en lille by. Den har 8 fødevarer-forretninger: 2 supermarkeder, 2 købmænd, 1 slagter, 1 bager, 1 grønthandler og en fiskehandler. Den ene købmænd handler med specialiteter, der ikke føres af supermarkederne. Den anden købmænd tjener penge ved siden af (han er postbud), og det er mest hans kone, der passer butikken. Vareudbuddet er såre beskedent. Tilsammen dækker de 8 forretninger byens behov for fødevarer. Alle de handlende kan leve af det, men ingen er velhavende. Der er ikke noget overskud. Det, de handlende skal leve af, kunderne (eller rettere, kundernes penge) findes i begrænset mængde.

Så en skønne dag lukker de to supermarkeder. Ejerne har hørt, at der er flere penge at tjene andetsteds.

Hvilken effekt har det på de 6 handlende, der bliver tilbage?

Ja - det er forskelligt. Supermarkederne solgte lidt frossen fisk, så omsætningen stiger svagt hos fiskehandleren. Grønthandleren, bageren og slagteren får øget omsætningen i betydelig grad. Men hos de to købmænd bliver der rigtig run på. Specialitet-købmænd handler nu ikke bare med syltede figner og Dijon-sennep. Han begynder også at føre almindelige varer som mælk og margarine. Postbuddet siger sin stilling op for at hjælpe konen i butikken.

Et halvt år efter vender de to supermarked-ejere tilbage til byen og lukker op igen.

Den følgende tid bliver noget kaotisk for de 6 handlende. De bliver nødt til at indskrænke og specialisere sig igen. Postbuddet får sit gamle job tilbage. Hans kone står igen alene i den halvtomme butik.

Hvad kan vi nu bruge den lignelse til?

Jo - den er en forhåbentlig letfattelig *model* for, hvordan jeg tror de lokale sangere og fluesnappere i savannen i Kenya (de 6 handlende) vil reagere, når Løvsangeren (de 2 supermarkeder) forlader Kenya i april og vender tilbage i oktober.

Løvsangeren overvintrer meget talrigt i savannen. I visse habitater (i toppen af Acacie-træerne) er den ofte talrigere end alle de lokale sangere og fluesnappere tilsammen. Løvsangeren er ydermere en opportunist i sin fødesøgning. Den er både en sanger og en fluesnapper og mestrer flere roller end nogen af de lokale arter.

Den må derfor - næsten nødvendigvis - have en indflydelse på de lokale arters habitat-fordeling og fødevalg: Den fjerner en del af føden (pengene), som derfor ikke kan udnyttes af de lokale arter og bl.a. blive omsat til ungeproduktion. Især de arter, der ligner Løvsangeren meget (svarende til de to købmænd), bliver påvirket af Løvsangerens fravær. I Kenya er det arter som *Apalis flavida*, *Camaroptera brevicaudata* og *Prinia subflava*.

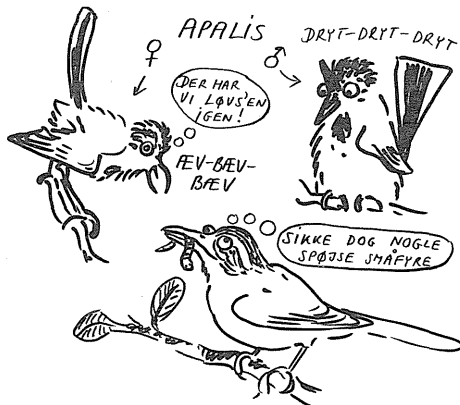
Jeg har besøgt Kenya i to omgange: Fra midt i august til midt i december 1981, og fra september til november 1985. Mit observationsområde lå ved vestbredden af Naivasha-søen ca 100 km NV for Nairobi. De første Løvsangere kommer sidst i september. I løbet af oktober øges antallet, og fra først i november er de »på plads«.

Min forventning var, at de lokale arter i Løvsangerens fravær ville ekspandere ind i Løvsangerens »niche«, hvilket populært sagt betyder, at de skulle overtage den fraværende Løvsangers job. Jeg forventede, at de lokale arter ville fouragere i Løvsangerens foretrukne habitat (såsom trækronerne af Acacierne) og efter Løvsangerens foretrukne føde. Når Løvsangeren så kom tilbage, skulle de lokale arter gradvis indskrænke deres »niche«. Dette forløb ville kunne erkendes med en passende observations- og notat-form og gennem fødeundersøgelser.

Skete der nu noget? Og var det i overensstemmelse med de smukke forventninger?

Ja - i 1981 skete der faktisk noget i retning af det forventede: De lokale arter forsvandt delvis fra trækronerne og gik ned i buskene eller lavere i træerne. Det var også klart, at de ynglede *før* Løvsangeren kom - hvad man kan tage som en tilpasning til den større mængde mad, der må være tilstede pr fugl i den talrige Løvsangers fravær. Jeg så også en del gnidninger mellem Løvsangeren og de lokale arter. Løvsangeren forfulgte ofte de lokale arter - mere påtrængende og nysgerrigt end egentlig aggressivt. Men det gav klart nok uro og utilpashed hos de lokale arter, der skældte og snerrede i et væk. Endelig skete der hos *Apalis* et skift i fødens sammensætning, der med lidt god vilje kunne opfattes som en reaktion på Løvsangerens ankomst/tilstedeværelse.

I 1985 var der færre Løvsangere og mere mad, og

det ser foreløbig ud til, at der faktisk var færre gnidninger og mindre udtalte forskydninger.

Hvad er det, jeg vil med mine undersøgelser i Kenya? Jo – jeg vil gerne have bekræftet modellen med de handlende. For det er en grundlæggende og central hypotese i populations-økologien, at arter, der har mere eller mindre samme job eller »niche«, skal indskænke deres udfoldelse i nærvær af konkurrerende arter, og udvide »nichen« i fravær af konkurrerende arter.

Det tror man på.

Men man tror som bekendt ofte på noget, der er forkert, eller ihvertfald er uden den store generelle betydning. Og det er især det sidste, der her er spørgsmålet.

Ny afhandling om vadefuglene i højarktisk Grønland

Kortlægningen af Grønlands fugleliv startede vel allerede med Hans Egede, og for vestkysten var den kvalitative beskrivelse nået bemærkelsesværdigt langt allerede ved slutningen af 1700-tallet. På den anden side af Grønland lagde klimaet og især drifisen hindringer i vejen. De tidligste ornitologiske studier på nordøstkysten stammer fra den Anden Tyske Nordpols ekspedition, som overvintrede på Sabineøen 1869-1870. Først omkring århundredskiftet kom ekspeditionsaktiviteten i Nordøstgrønland for alvor i gang, og frem for alt A.L.V. Manniche og Alwin Pedersen udførte et stort arbejde. Rigtig velkendt blev fuglefaunaen i fjordzonen mellem Scoresby Sund og Germania Land dog ikke før i 1970'erne, og der kan stadig i dag gøres mange interessante opdagelser.

Trods indsatsen under Knud Rasmussens Thuleekspeditioner, af Lauge Koch omkring 1920 og af De Danske Peary Land Ekspeditioner under Eigil Knuth siden 1940'erne, kan den ornitologiske pionerudforskning af selve Nordgrønland først siges at være afsluttet i 1985. Da afsluttedes nemlig Grønlands Geologiske Undersøgelses store kortlægningsprogram, som mange fuglekyndige geologer deltog i, og hvor mange uventede iagttagelser blev gjort (se andetsteds i dette nummer). Og alligevel findes endnu ornitologisk set næsten ukendte områder i Grønland – f.eks. mellem Germania Land og 79-fjorden og sydpå mellem Angmagssalik og Kap Farvel.

I de områder, hvor man relativt længe har vidst en del om fuglefaunaen, har ornitologien efterhånden bevæget sig fra det faunistiske stadiet til mere økologisk prægede undersøgelser. Dette gælder i høj grad Nordøstgrønland, og én mand, der i særlig grad har bidraget til denne udvikling, er *Hans Meltofte*. Som ung radiosonde-mand med ornitologiske interesser kom Meltofte i april 1969 til vejrstationen Danmarkshavn

Er sådanne »niche«-udvidelser/indskrænkninger almindelige og generelle i den virkelige verden, eller er de overvejende tanke-spind i en forskerhjerne?

Det kan man i princippet finde ud af ved at undersøge nogle forskellige systemer. Min undersøgelse er blot de indledende manøvrer i et tilsyneladende velegnet system, hvor jeg med velegnet ikke mener et system, der er pisket til at opføre sig efter mine forventninger. Løvsanger-systemet er velegnet, fordi det er muligt at erkende indskrænkninger eller udvidelser – hvis de virkelig forekommer. Så jeg vender nok tilbage til det igen. Næste gang om foråret.

Jørgen Rabøl

og opholdt sig her i præcis to år. Dermed indledtes en arktisk ornitologisk karriere, som efterhånden kom til at omfatte både rene felt ekspeditioner til Peary Land og Hochstetter Forland, flere arbejdsrunder på vejrstationerne Danmarkshavn og Kap Tobin med ornitologi i fritiden, diverse »småbesøg« på kysten, og senest flytællinger af havfugle omkring Scoresby Sund i foråret 1985. Arbejdet har hidtil resulteret i ca 15 publikationer, hvor nogle er ret omfattende monografier i Meddelelser om Grønland. Hovedsigtet har været højarktiske vadefugles biologi og økologi, og disse erfaringer er nu blevet sammenfattet i *Populations and breeding schedules of waders, Charadrii, in high arctic Greenland* (Meddr Grønland, Biosci. 16, 1985). Dette arbejde på 43 sider udnytter naturligvis ikke bare Meltoftes egne erfaringer fra Scoresby Sund, Hochstetter Forland, Germania Land og Peary Land, men også f.eks. Manniches og Pedersens gamle data, samt andre danske, hollandske, britiske og svenske studier fra forskellige dele af kysten. Desuden refereres flittigt til den store mængde litteratur, især britisk, der i de senere år er kommet om de arktiske vaderses træk og overvintring.

I resultatafsnittet redegøres for ynglemiljøer, populations sammensætning og -tætheder, forløb af forårs-trækket inklusive ankomst og spredning på ynglepladserne, for selve yngleaktiviteternes forløb og resultat, forekomsten af ikke-ynglende fugle af forskellige kategorier, de forskellige aldersklassers samling før efterårstrækket, samt for selve trækket. I den følgende diskussionsdel tages disse emner op igen og relateres til resultater fra andre områder, både i og uden for arktis. Alt i alt giver arbejdet en enestående oversigt over praktisk taget alt, som i dag er kendt om vadefuglene i højarktisk Grønland. Til og med den dugfriske nyhed, at de Islandske Ryler på visse nordnorske forårs-

Den Store Præstekrave er en af de talrigeste og mest udbredte vadefugle i højarktisk Grønland. Den findes overvejende på stenede skråninger, men altid i nærheden af fugtige bevoksede områder. I afhandlingen vurderes den totale bestand til mellem 90.000 og 200.000 individer efter yngletiden. Foto: Hans Meltofte.

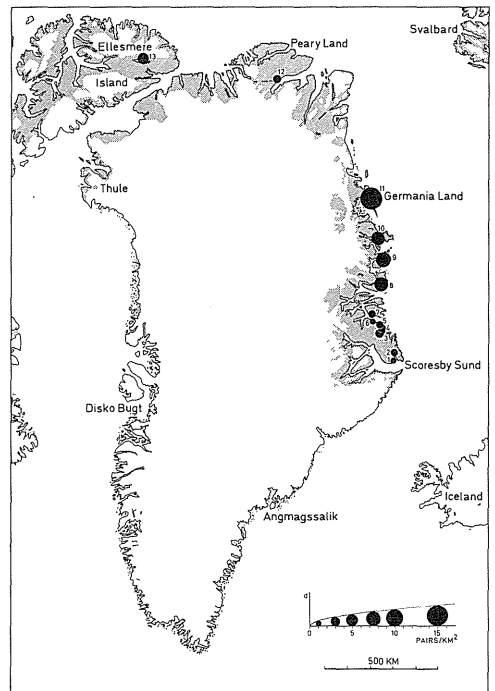
rastepladser er på vej til Grønland og Canada, har Meltofte fået med. Den opdagelse vil få stor betydning for vores opfattelse af vadefuglenes trækstrategier.

Meltoftes hovedtese er, at snedækket styrer vadefuglenes ynglestart, således at de sydlige populationer paradoksalt nok yngler senere end de nordligste, og at de tætteste populationer findes i de centrale dele af Nordøstgrønland. Der er de tilstrækkelig langt nord for det tykkeste og længstvarende snedække, men ikke så langt mod nord, at en alt for lav temperatur og en alt for lille nedbør virker hæmmende på vegetationen og insektlivet. Jeg skriver gerne under på den tese, men måske ikke på alt det materiale, der anvendes for at illustrere tesen. Inventeringsområdet ved Danmarkshavn, for eksempel, gav i særklasse de højeste tætheder, men var samtidig lille og meget optimalt, mens nogle af de sydlige områder var betydeligt større og inkluderede mange suboptimale biotoper. Desuden påvirkes tæthederne i Kong Oscars Fjord-området negativt af, at de britiske inventeringer der gennemførtes ret sent på sæsonen. Disse reservationer nævner forfatteren ganske vist i teksten, men selve kortet virker dog lidt misvisende.

I diskussionsdelen tages flere interessante ting op, bl.a. modsætningsforholdet mellem den generelle fordel ved en tidlig start på yngleaktiviteterne og den intensive prædation (i hvert fald visse år) på tidligt lagte kuld. Disse meget tidlige reder kommer ofte til at ligge på barmarkspletter i et ellers snedækket landskab og opdages derfor let af for eksempel polarrævene. Derimod begunstiges omlagte kuld af den længere fremskredne smeltning, d.v.s. af et terræn, der er sværere at gennemse. Omvendt presses sene kuld af den forsinkede udvikling (ungerne når ikke at blive udviklet tilstrækkeligt inden efterårstrækket). Skæringsdatoen synes at være omkring 1. juli.

I diskussionsdelen indgår også et dristigt og ikke helt vellykket forsøg på via kendte (antagende) tætheder og en kortopmåling af formodede passende biotoper at beregne totalpopulationerne af vadefuglene i

højarktisk Grønland og på Ellesmere Island. De fremkomne tal stemmer ikke godt overens med resultater opnået ved tællinger i vinterkvarteret. Dette kan bl.a. bero på, at det anvendte kortgrundlag (1:2.000.000) ikke er præcist nok, samt at visse arter, især Islandsk

Kort over Grønland med det højarktiske område gråtonet. Prikkerne illustrerer bestandstætheder af vadefugle i undersøgte optællingsområder. Større bestandstætheder findes i andre dele af arktis, men vadefuglene i højarktisk Grønland yngler generelt tidligere p.g.a. det ringe snedække. Illustration fra afhandlingen.

Ryle og Sandløber, i en vis udstrækning også udnytter biotoper over 200-m kurven, som er den øvre grænse for »vaderbiotoper« i Meltoftes kortopmåling.

Nævnte og ikke nævnte forbehold forstyrrer imidlertid ikke helhedsindtrykket af, at dette er et arbejde, som forskere med sigte på arktiske (eller i det hele taget nordlige) vadefugle næppe kan komme uden om! Bemærkelsesværdigt er det jo også, at det er skrevet af en amatør, som ganske vist med årene er blevet professionel, men stadig er 100% autodidakt!

*Christian Hjort
Hessle, Munkarp
S-243 00 Höör
Sverige*

Rabat til DOF-medlemmer

Den omtalte afhandling i Meddelelser om Grønland, Bioscience, kan købes med 20% rabat for DOF-medlemmer. Den reducerede pris er kr. 78,10. Bogen kan bestilles hos boghandlere eller direkte hos Nyt Nordisk Forlag, Købmagergade 49, 1150 København K, tel. (01) 12 24 53.

International konference om Vandrefalken

I 1965 afholdtes i USA en vandrefalkekongress, hvor der fra store dele af verden blev rapporteret om tilbagegang i bestandene. Konferencen ansprede mange biologer verden over til at klarlægge årsagerne til bestandsnedgangene, og som bekendt fik pesticider snart skylden.

Nu – tyve år efter – hvor DDT er forbudt i de fleste industrialiserede lande, skulle der gøres en ny global status over bestandenes »sundhed« og over hvilke midler, man råder over i forsøgene på at redde truede (rov)fuglearter.

I dagene 3.-6. november afholdtes »International Peregrine Conference« i Sacramento, Californien. Værter var The Peregrine Fund, Inc. – den organisationsprojekt i USA. De fire dages falkesnak lå i sammenhæng med i alt 11 dages rovfuglemøder, med temaer om den i USA så populære rovfuglepleje og fangenskab, såvel som symposier om Fiskeørn, ugler, gribbe og kondorer m.v. samt såkaldte workshops om radiotelemetri og PR-arbejde for rovfugle. Også ICBPs rovfuglegruppe fik tid til at mødes og diskutere international rovfuglebeskyttelse. Overordnet arrangement var Raptor Research Foundation, som formåede at tromme 861 deltagere fra 34 lande sammen.

På selve vandrefalkekongressen var der ca 70 indlæg, og nedenfor resumeres nogle af de mest interessante.

Fra undersøgelser i Canada og Alaska fremgik det, at alle bestande havde været reducerede af miljøgifte til sidst i 70'erne, for derefter at have genvundet dele af det tabte terræn. Situationen har muligvis været tilsvarende i Grønland, hvor amerikanske undersøgelser i Vestgrønland har vist tendenser i samme retning, omend beviserne mangler. I USA har Vandrefalken været næsten udryddet, men kunstigt åndedræt

i form af avls- og genudsætningsprojekter har nu bragt en lille bestand tilbage i den østlige del af kontinentet. Fuglene i det vestlige USA klarede sig med mere moderate menneskelige indgreb.

At Sydamerikas fuglefauna endnu ikke er særlig godt kendt illustreredes af, at et conferenceindlæg reviderede Vandrefalkens kendte udbredelsesområde fra kun at omfatte den sydlige del af kontinentet til at omfatte hele den vestlige del – med undtagelse af de højstliggende dele af Andesbjergene. En tidligere beskrevet art – Pallid Falcon *Falco kreyenborgi* – har vist sig blot at være en farvevariant af Vandrefalken.

Der fremkom desværre meget lidt viden om DDT-brug i Syd- og Mellemamerika, da hverken producenter, brugere eller de pågældende landes regeringer ønsker at oplyse herom. Undersøgelser af pesticidniveauet i blodprøver fra falke, der overvintrer i det sydlige Amerika, synes dog at vise en mindskning i de seneste år, hvilket måske er grunden til bestandsfremgangen i Nordamerika. Desværre ligger problemer med nyere typer pesticider muligvis og lurer »lige om hjørnet«.

Fra Europa var der godt nyt fra de fleste områder – Sverige var en af undtagelserne – med de største bestande i Spanien og Storbritannien og gode fremgange i Frankrig og de tysktalende lande. Standfuglene i Spanien går lidt tilbage som følge af habitatødelæggelser, og bestanden anslås til ca 1700 par.

Af andre friske bestandstal kan nævnes: Frankrig 600 par, Schweiz over 100 par, Vestyskland over 130 par, England 800 par, Irland 300 par og Italien 430-550 par. En anden vigtig bastion for Vandrefalken er Australien med anslået 4500 par!

Afrika er en næsten hvid plet på landkortet; de få oplysninger tyder på store miljøgiftproblemer, da der

stadig bruges meget DDT, og naturligvis er tørken og udvidelsen af ørkenområderne en trussel også mod rovfuglene.

På konferencens sidste dag omtales nogle interessante metoder til, og resultater af, demografiske studier af falkene, af hvilke blot nogle få skal nævnes: Indblik i rovfugles populationsdynamik skaffes nu om dage bl.a. ved indfangning og ringmærkning af de voksne fugle ved ynglepladserne, men ved den canadiske stillehavskyst og i Colorado anvendes en mindre tidskrævende metode, nemlig fotografering. Individuelle forskelle i skægstribens og hættens form, samt i udbredelsen af eventuelt lyst i panden, er gode individkendetegn. Ved denne metode har man for en bestand ved den canadiske Stillehavskyst fundet, at adulte falke, der havde opfostret et stort kuld unger, kun havde 57% chance for at være på ynglepladsen i det efterfølgende år, mens territoriehævdende falke, der fik 0-2 unger på vingerne, i 77% af tilfældene var på ynglepladsen næste år.

Af usædvanlige yngleforhold for Vandrefalke omtales en population på 10-15 par på en ø på blot 400 ha(!). De lever her primært af trækkende, mellemstore fugle (lidt i lighed med Eleonorafalken, men uden

dennes forskydning af yngletiden), og fanger dem ved kooperativ jagt – d.v.s. han og hun i samarbejde.

I opsummeringen af konferencens forløb påpegede professor Ian Nisbet, at der nok var grund til at glæde sig over de positive udviklingstendenser udtrykt i mange af konferenceindlæggene, men at han ikke anså Vandrefalken for endelig reddet. Det var kun fra en mindre del af falkens globale udbredelsesområde, der var fremlagt resultater; hele østblokken, store dele af Asien og Afrika, samt væsentlige dele af Sydamerika var mangelfuldt – om overhovedet – undersøgt. Det ville derfor være nyttigt, hvis en del af naturbeskyttelses- og forskningsressourcerne kunne omdirigeres og anvendes i undersøgelser i disse områder.

De mange foredrag publiceres i en symposierapport med titlen »Peregrine Falcon Populations, their Management and Recovery«, som forventes færdig i første halvdel af 1987.

Fra dansk side deltog undertegnede (med et indlæg om Vandrefalken i Grønland) samt Jørgen Bent Thomsen, Fredningsstyrelsen.

*Knud Falk, Søren Møller
Roskilde Universitetscenter*

